

pontificis quod intercedit discrimen inter solemne castitatis votum quod emittitur in professione religiosa, et illud quod fit in susceptione ordinum. Illud enim astringit votentem ad statum perfectiorem, istud verò non item; minus præterea abhorret à conjugio status clericalis quam religiosa professio (1).

121. Ad 10. D. Votum solemne religionis non est nisi ecclesiastico jure institutum quoad solemnitatem, C.; quoad voti substantiam, N.

122. Dices: S. Augustinus, lib. 1 de Nuptiis, c. 11, docet matrimonium ratum et non consummatum firmius esse rato et consummato. Ergo.

123. Resp. D. Quoad mutuum amorem, juxta scopum quem sibi S. doctor proposuit (2), C.; quoad foedus conjugale, N.

PROPOSITIO IV. — Propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjugate dissolvi non potest matrimonii vinculum.

124. De fide est, ut patet ex can. 5, quem cit. sess. novatoribus opposuit Tridentinum: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjugate, dissolvi posse matrimonii vinculum, anath. sit.*

125. Matrimonium enim propter eas causas dissolvi non potest quoad vinculum, si Christus generali legi à se constitutæ de perpetuâ conjugii indissolubilitate illas exceptiones minimè apposuit. Atqui.

126. Etenim Christus de matrimonio absolutè pro-

(1) Cf. Suarez, op. cit. de Religione, tom. 3, lib. 9, cap. 25, n. 9 et 10, ubi duas affert rationes quibus inducta est Ecclesia ut statueret matrimonium ratum fidelium et non consummatum dirimi per solemnem religionis professionem, non autem per ordines sacros; ac 1° quia conjugium et professio religiosa ex naturâ rei inter se pugnant; non item verò sacer ordo. Status enim religiosus postulat perfectam renuntiationem seculi, ut ipse loquitur, et abnegationem propriæ voluntatis ac proprii corporis, rerumque omnium, conjugium autem è contrario postulat vitam secularem. Clericatus verò per se non postulat renuntiationem seculi; et ideò nec obligatio muneris, neque usus ejus habet ex naturâ rei repugnantiam cum conjugio et usu ejus. 2° Status religionis est status perfectionis acquirendæ, et ideò requirit separationem ab usu conjugii et aliis actibus secularibus, et potestas illius conceditur omnibus qui matrimonium non consummaverunt, etiamsi illius vinculo actu astricti sint. Ordo verò infra episcopatum non constituit hominem in statu perfectionis, neque in viâ ad illum, et ideò licet propter reverentiam sacri ministerii expediat semel ordinatum non transire ad nuptias, nihilominus non decuit propter ordinationem, quæ perfectionis professionem non requirit, vinculum matrimonii dissolvi. Episcopatus autem, licet sit status perfectionis acquirendæ et exercendæ, non tamen per se includit mediâ efficacia ad perfectionem acquirendam, et ideò illi etiam tributum non est, ut dissolvat matrimonium ratum; finis enim hujus privilegii est hominem expeditum relinquere ad profitendam perfectionis viam. Hucusque Suarez.

(2) Proposuit enim hic sibi S. doctor ostendere non dissolvi conjugium etiamsi conjuges pari consensu constituerint se ab omni complexo conjugali abstinere, aut enim: *Absit ut inter illos vinculum conjugale rumpatur: imò firmiter erit, quod magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiusque servanda sunt, non voluptariis nexibus corporum, sed voluntariis affectibus animorum.*

nuntiat Matth. 19, 9: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur, et qui dimissam duxerit mœchatur; quæ verba clariùs adhuc Marci 10, 11, et Luc. 16, 18, repetit, quin unquam exceptionem apponat. Imò S. Paulus, optimus Christi verborum interpret, 1 Cor. 7, 10, omnem exceptionem excludit dicens: *His qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, et vir uxorem non dimittat.**

127. Quare has exceptiones universa repudiavit antiquitas; non modò enim Patres et Ecclesia eas nunquam agnovèrunt, sed directè excludunt, sive cum unanimiter docent esse adulteram eam quæ vivente viro fuerit cum alio viro, juxta illud Apostoli Rom. 7, 2, inter quos eminent S. Hieronymus (1), et S. Augustinus (2), qui inter cætera scribit: *Hujus procul dubio Sacramenti res est, ut mas et femina concubio copulati, quamdium vivunt, inseparabiliter perseverent (3).* Sive cum rejiciunt unanimi consensu leges ab imperatoribus latas, quibus permittebatur plenum divortium seu repudium, inter quos S. Joan. Chrysostomus hæc habet: *Ne mihi leges ab exteris conditas legas, præcipientes dari libellum repudiî, et divelli. Neque enim juxta illas judicaturus est te Deus in die illâ, sed secundum eas quas ipse statuit (4);* S. Hieronymus, qui prolatis Christi verbis: *Quicumque dimiserit, etc.:* *Aliæ, inquit, sunt leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit (5);* S. Ambrosius in eundem sensum scribit: *Dimittis ergo uxorem quasi jure, sine crimine; et putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed divina prohibet... Audi legem Domini cui obsequantur etiam qui leges ferunt: QUÆ DEUS CONJUNXIT, HOMO NON SEPARAT (6).* Eadem fermè repetit S. Augustinus (7).

128. Cum verò hæc leges ferè solæ sint quas nobis objiciunt adversarii, ideò ab aliis difficultatibus afferendis supersedemus, quæ ut plurimum non afficiunt nisi sequentem propositionem, easque propterea cum cæteris commodius disjiciemus.

PROPOSITIO V. — Non errat Ecclesia cum docuit et docet, juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi.

129. De fide est, juxta can. 7 concilii Trid. his verbis conceptum: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet, juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, ma-*

(1) Epist. 55, ad Amandum, n. 5, edit. Vallars.

(2) In duobus libris ad Pollentium de Conjugiis adulterinis, quos vidimus esse de hoc argumento. Item in lib. de Bono conjug., cap. 24.

(3) Lib. 1 de Nuptiis, cap. 10.

(4) In Hom. de Libello repudi., in illum locum: *Mulier alligata, etc.* 1 Cor. 7, 50, n. 1. Edit. Maur. opp. tom. 5, p. 204.

(5) Epist. 79 ad Oceanum, de morte Fabiolæ, n. 5, edit. Vallars.

(6) Lib. 8, in c. 16 Luc., n. 5, ed. Maur.

(7) Lib. de Nupt. cap. 10. Alia testimonia cf. apud Tournely, edit. cit. tom. 11, p. 125, seq.

trimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjugate vivente, aliud matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui dimissâ adulterâ, aliam duxerit; et eam, quæ, dimisso adultero, alii nupsit; anath. sit.

130. Suppositis porrò Scripturarum et Patrum testimoniis in superiori propositione adductis, sic enuntiatam propositionis veritatem adstruimus: si alicubi inveniretur exceptio adulterii à generali evangelicâ indissolubilitatis matrimonii lege, esset profectò in Christi verbis Matth. 5, 32: *Omnis qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari; et qui dimissam duxerit, adulterat, et ibid. 19, 9: Quicumque dimiserit uxorem suam, etc.,* ut supra recensuimus; nullum siquidem aliud ex Scripturis ab adversariis documentum afferri potest. Atqui in verbis his ejusmodi exceptio non continetur. Etenim si contineretur talis exceptio, profectò neque qui, uxore dimissâ, aliam duceret, neque qui dimissam duceret, mœcharetur; jam verò ex iisdem citatis textibus mœchatur tam qui, adulterâ dimissâ, aliam ducit, quam qui ducit dimissam; ergo in laudatis verbis ejusmodi exceptio non habetur, sed intelligendâ duntaxat ea sunt de dimissione quoad thorum. Quæ omnia confirmantur tum ex aliis evangelistis, apud quos hæc clausula omninò omittitur, tum ex apostolo Paulo, qui sive in Epistolâ ad Rom. 7, sive in 1 ad Corinth. 7, verba Christi exponens, de solâ dimissione quoad thorum explicat ad exclusionem solutionis quoad vinculum.

131. Neque alia fuit in universum Patrum et Ecclesiæ doctrina. S. Augustinus ita eam propugnavit, ut ab ipso primùm, in Ecclesia illam invectionem fuisse Lutherani et Calviniani (qui se nempe Augustini et quidem unius asseclas toties profitentur) asserant, et ab Ecclesiâ solâ Augustini auctoritate receptam. Certè Bohemerus non erravisse, ait, *judicio suo, qui scripserunt, mortuo Augustino, universum orbem factum fuisse Augustinianum (1).* At enim nec primùm nec solum S. Augustinum de indissolubilitate ita judicasse ostendunt antiquissimorum Patrum utriusque Ecclesiæ testimonia, quæ indicat Bellarminus (2), affert verò ac fusè expendit Tournely (3).

132. Nos ex his brevitate gratiâ duo seligimus documenta omni exceptione majora: alterum suppedat concilium Eliberitanum an. 315 celebratum, quod can. 9 statuit: *Fidelis femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem et alterum ducit, prohibeatur ne ducat; si autem duxerit, non prius accipiat communionem quam is quem reliquit de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit (4).* Alterum verò

(1) In lib. 4 Decret., tit. 19, de Divort.

(2) De Matr. cap. 16, n. 48, seqq.

(3) Quæst. 5, art. 2, concl. 3, argum. 2, seu cit. edit. loc. cit., pag. 146, seqq.

(4) Apud card. de Aguirre, Collectio maxima Concil. Hispan., p. 387, ubi in commentario in hunc caponem plura eruditus hic auctor congressit. Non tamen præ-

exhibet S. Hieronymus, qui in Epist. ad Amandam scribit: *Quamdium vivit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus cooperatus, et ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet (1);* et in Epist. ad Oceanum, Fabiolæ, amplissimæ matronæ Romanæ, publicam poenitentiam refert, quæ cum ob viri sui adulterium aliaque flagitia alteri nupsisset (quod imperatorum etiam christianorum legibus liceret), in se reversa, totâ urbe spectante Romanâ, ante diem Paschæ, in basilicâ quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in ordine poenitentium, episcopo, presbyteris et omni populo collacrymantibus, sparsam crinem, ora lurida, squalidas manus, sordida colla submitteret (2). In more igitur positum erat ante S. Augustinum in Ecclesiâ Occidentali, præsertim verò in Ecclesiâ Romanâ, juxta evangelicam et apostolicam disciplinam, ut loquitur concilium Milevitanum II (5), neque dimissum ab uxore, neque dimissam à marito, etiam ex fornicationis causâ alteri conjugii posse; alioquin Fabiola se ream non inelamasset, neque publicæ poenitentiae se subjecisset (4).

133. Addimus contrariam sententiam latissimam pandere viam adulteris, et concubiorum facillimis dissolutionibus. Quos enim conjugalis initi fœderis poeniteret, novique facillimi amores implicarent, illi præsentissimum remedium haberent; vel enim adulterium sibi permitterent, quo invisum conjugium dirumpere liceret, vel saltem (quod solet apud heterodoxos identidem evenire) occasionem arripissent, ut levioribus conjecturis permoti sibi invicem crimen illud impingerent, quò faciliùs ad alia vota transirent. Hoc demùm fassus est protestans scriptor ephemeridis Edenburgensis, qui vel eo nomine summopere commendat, suisque meditandam proponit Encyclicam Pii VIII, in eâ parte quâ summus hic Pontifex hortatur episcopos et clerum ut invigilent super doctrinam catholicam de indissolubilitate Matrimonii (5).

tereundum silentio est nonnulla documenta quæ profert hand esse genuina.

(1) Loc. cit.

(2) Epist. 77, n. 5 ed. cit. Refert præterea ibidem S. doctor ad excusationem Fabiolæ, quòd ita ipsa se gesserit ignorans EVANGELI NEGOREM, in quo nubendi universa causatio, viventibus viris, feminis amputatur.

(3) An. 416 celebratum, can. 17, ejus verba hæc sunt: *Placuit ut secundum evangelicam et apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa à marito, alteri conjugantur; sed ita maneant, aut sibi met reconcilientur. Quòd si contempserint, ad poenitentiam redigantur.* Apud Harduin. Acta conc. tom. 1, col. 1220. Animadvertit autem Harduinus ab Isidoro plures citari canones sub nomine conc. Milevitanum, qui tamen ad alia concilia pertinent; eujusmodi inter cæteros est quem adduximus, qui constitutus est à conc. plenario Africæ an. 407 celebr.

(4) Alia documenta cf. apud cit. AA.

(5) Cf. *Mémorial catholique*, janv. 1850, *Variétés*, ubi legitur: *«Voici une réflexion remarquable qu'un journal protestant d'Edimbourg fait à l'occasion de la lettre encyclique du saint père (Pie VIII): Le pape exhorte les évêques et le clergé à inculquer à leurs troupeaux la doctrine catholique sur l'indissolubilité du lien conjugal. C'est la partie la plus sensée de la*

154. Antequam accedamus ad disjiciendas difficultates, animadvertimus sententiam de matrimonii dissolutione propter adulterium quoad vinculum damnatam non esse ut *haereticam*. Canon enim Tridentinus directè editus est adversus Lutheranos et Calvinistas, qui Ecclesiam erroris incusabant, non autem adversus Græcos et Orientales, qui adhuc tenent conjugium propter adulterium, etiam quoad vinculum, posse dissolvi, prout refert card. Pallavicinus (1). Non tamen concedimus Launoio hunc canonem esse disciplinarem, idèque Ecclesiae auctoritate mutabilem, cum agatur in eo de doctrinà *evangelicà et apostolicà*, ut canon ipse significat (2).

lettre de sa sainteté, et elle mérite que les Protestants, aussi bien que les Catholiques, la méditent sérieusement. Dans notre pays, lorsqu'un mari ne veut plus de sa femme, ou qu'une femme ne veut plus de son mari, ils n'ont qu'à se faire surprendre en flagrant adultère pour se soustraire au joug conjugal et pour former une liaison qui leur convient mieux. Il peut être juste et raisonnable de libérer la partie offensée d'un engagement qui a été violé et déshonoré par l'autre partie contractante; mais il est absurde, et plus qu'absurde de faire du crime un moyen de s'affranchir.

Esslinger, in opuse. et loc. cit., *Apologie*, etc., adducit auctores protestantes recentiores, cujusmodi inter ceteros sunt Meyer, Morgan, etc., qui aperte fatentur vinculum conjugale, etiam in casu adulterii, juxta Christi verba esse prorsus indissolubile, ut profitetur Ecclesia catholica.

Attamen ministerium Borussiae, ut alliciat Catholicos ad novam ecclesiam evangelicam (nempe *sectam antievangelicam*, seu *Lutherano-Calvinisticam*), inter cetera quae proponit motiva, quibus permoveri debeat Catholicus ad obtinendam benedictionem nuptialem à ministro protestante, illud recenset, quòd hæc ratione ei licitum sit, quandocumque liberit, dissolvere primum conjugium ac novum inire. Cf. *L'Ami de la relig.*, 20 mars 1838. Sanè anno 1837, tribunaia Borussiae decreverunt 2591 divortia ex 5888 petitionibus. In Anglià non ita pridem quidam, fure ad collum uxoris suæ alligato, eam vendendam ad mercatum traxit. Cf. de hoc argumento Chapt. de Rastignac, in op.: *Accord de la révélation et de la raison contre le divorce*, 1790; Barruel, *Lettres sur le divorce à un député de l'Assemblée nationale*, 1789; D. De Bonald, *Du Divorce considéré au XIXe siècle*; D. Nougarede, in duobus scriptis: *De la Législation sur le mariage et sur le divorce*, 1802, et *Histoire des lois sur le mariage et sur le divorce*, 1805, quos recenset Carrière, op. cit. tom. 1, part. 2, art. 1.

(1) Lib. 22, cap. 4, n. 27, seqq., n. 50, refellit Paulum Sarpium, qui, ut ipse scribit: *Piglia baldanza di commettere l'altro (difetto) in proverbare il concilio quasi di una mutazione a vento, e senza pro ed effetto; mentre racconta che molti non vedevano differenza tra la prima forma e la seconda; ma che tuttavia si rimisero alla maggior parte. Là dove non solo in verità LA DIFFERENZA VERA, BENCHÈ SOTTILE.*

(2) Cf. Henr. Klee, diss. cit. de Matrimonio, qui, p. 56, n. (u), ostendit perperam à nonnullis objici adversus indissolubilitatem conjugii quòd Eugenius IV post absolutum concilium Florentinum eam Græcis proposuerit, quod non fecisset si de re dogmaticè ageretur. Nec verò Græci opponere potuissent, neque se ad rem hanc discutendam aliquid in mandatis accepisse, neque hanc praxim solvendi penes ipsos conjugia sine convenienti ratione (*ὡς ἐλόγως*) obtinere, ut legitur apud Hard., t. 10, col. 450. Ad hæc enim reponit Klee, quòd si controversia hæc merè disciplinæ fuisset, Romanus Pontifex minimè eam

Difficultates.

155. I. Obj.: 1° Verba Christi: *Nisi ob fornicationem*, apertam continent à generali lege de indissolubilitate exceptionem; 2° nisi enim eam continerent, duo sequerentur absurda; ac primò propter solam fornicationem marito licere uxorem dimittere; porro Catholici fatentur, imò contendunt plures, præter fornicationem, legitimas esse posse uxoris dimittendæ causas quoad thorum et habitationem; secundò appositè Christum non respondisse Phariseorum interrogationi; illi enim quæsierant num ita liceret uxorem dimittere, ut alia nuptiæ permitterentur; Christus verò respondisset licere quidem uxorem dimittere propter fornicationem, integro tamen perseverante conjugii vinculo. 3° Sensus propterea verborum Christi alius esse nequit nisi iste: *Mœchatur qui alià de causâ quàm ob fornicationem uxorem suam dimittit et aliam ducit*; item *mœchatur qui dimissam alià de causâ quàm ob fornicationem, eam ducit*. 4° Quà significatione Christi verborum semel constitutâ, corrumpit vis præcipua argumenti Catholicorum. 5° Marcus porro ac Lucas suppleri debent per Matthæum; 6° Paulus verò intelligi debet de communiter contingentibus, minimè verò de eo quod causâ extraordinariâ interveniente fieri potest, ut in casu nostro. Ergo.

156. R. Ad 1. N. ut constat ex adductis probationibus; hæc propterea clausula aut referri debet, ut plerique contendunt interpretes, ad priorem Christi sententiæ partem, nempe ad dimissionem uxoris, quæ non licet nisi ob fornicationem, et tunc hic sensus esset verborum Christi apud Matthæum: Quicumque ob aliam ab adulterio causam, uxorem suam dimiserit, eaque vivente, sive adultera sit, sive non, aliam duxerit, mœchatur (1); et cessat difficultas; aut intelligi hæc clausula debet, ut alii existimant, in sensu, ut vocant, *negativo*, ita ut Christus interrogatus à Phariseis num liceret dimittere uxorem quæcumque ex causâ, responderit non licere quæcumque ex causâ, sed solum ob causam fornicationis, nihil verò pronuntiaverit de eo quod fieri possit post ejusmodi dimissionem, aliam nempe uxorem ducere annon, ne Phariseos offenderet. Quod verò hic prudenti silentio Christus pressit, aperuit discipulis, qui eum in domo essent, ut refert S. Marcus, de eodem interrogaverunt eum, et absque ullâ exceptione perpetuam conjugii indissolubilitatem statuit sive ex parte viri, sive ex parte uxoris (2); aut demùm hæc clausula, ut non-

protulisset, quoniam in his rebus plena Ecclesia Græca libertas data erat, sectandi nempe propria instituta; deinde Græci quin se ab hæc expostulatione liberarent ex defectu missionis, potuissent statim respondere hic agi de re ad disciplinam spectante, adeoque liberâ, quod tamen non præstiterunt.

(1) Bellarminus, de Matr., cap. 16, n. 7, observat quòd Evangelistæ omittant quidem interdum aliquid, aut addant, quod alii Evangelistæ non omiserunt, aut non addiderunt, sed nunquam ita omittant, ut sententiâ reddatur falsa; nam alioquin Evangelistæ homines deceperunt, quibus Evangelia sua tradiderunt, nullâ mentione factâ aliorum Evangelistarum.

(2) Marc. 10, 10. Cf. Bellarm., loc. cit.

nulli ex recentioribus præsertim autumant, debet restringi ad legem Mosaicam, ad cujus mentem locuti fuerant Pharisei, non autem porrigi ad legem evangelicam. Juxta hanc expositionem, cum lex viro permitteret dare libellum repudii uxori in quâ *sediditatem aliquam invenisset*, Deut. 24, 1, Pharisei latius legem interpretantes, dimitti posse uxorem docebant *quæcumque ex causâ*, Christus autem dimissionem ad eam solam causam coarctavit, de qua lex loquitur, et unam excepit fornicationem, quin aliud adjiceret circa omnimodam indissolubilitatem, quam ipse postea constituit (1). Quæcumque ex his interpretationibus admittatur, quæ ferè in idem recidunt, illud semper ratum erit, Christum in objectis verbis nullam exceptionem apposuisse, nisi dicere velimus eum qui venerat non ad solvendam legem, sed ad eam adimplendam, seu ad inducendam majorem in moribus perfectionem, voluisse ut adulteri non solum viverent, sed *alteri nubere*, dum Moyses statuisset: *Morte moriantur mœchus et adultera*, Levit. 20, 10. Commoda planè reformatio, quæ similis illi foret quam induxerunt Protestantés cum jugum religionis catholice excusserunt.

157. Ad 2. N. Etenim non sequitur primum absurdum, cum solum adulterium legitimam causam ipsi conjugio intrinsecam præbeat, eamque perpetuam, divortii faciendi. Crimen enim illud ejusmodi est, quod naturæ conjugii directè adversatur, et jus dat parti innocenti perpetuæ separationis, licet partem infidellem pœniteat admissi sceleris, et ad meliorem frugem se recipiat. Ceteræ omnes causæ extrinsecæ sunt ac temporariæ. Quare Christus prioris illius utpote gravissimæ meminit, quin alias excluderet; adjici præterea debet, Christum allusisse illâ clausulâ ad legis Mosaicæ permissionem, de qua paulò ante disseruimus.

158. Non sequitur alterum absurdum: duo quippe in unâ quæstione Pharisei Christo proposuerant, 1° utrùm liceret dimittere uxorem *quæcumque ex causâ*; 2° utrùm quæcumque ex causâ uxore dimissâ, liceret alteram ducere; Christus igitur ita attemperavit responsionem suam ut primum coarctaret, ut diximus, ad solam gravissimam causam conjugio intrinsecam,

(1) Hanc interpretationem jam dederat Jos. Motta in Diatribâ de divortiatorum jure, Venet. 1727, § 125, et § 19, seqq. Calmet id ipsum insinuaverat Comment. in Deut. 24, 1. Interpretationem hanc illustrandam et insinuandam assumpsit sibi Lud. Nachi abbas Camaldulens., in eruditâ diss. hæc de re editâ Venet. 1792. Nonnulli magno impetu adversus eam insurrexerunt, ita ut vix Nachium hæreseos non damnarent, eò quòd opinionem tutatus fuerit constanti doctrinâ Patrum repugnantem, et alex plenam. Verùm nihil in eâ sententiâ quod periculum redoleat inesse videtur. Nec enim omnis Scripturæ interpretatio nova contraria est Patribus, sed ea tantum quæ fidei adversatur aut receptæ in Ecclesiâ doctrinæ. Si qua autem interpretatio fidem et Ecclesiæ doctrinam juvat et firmat potius, non idèò aspernanda quòd nova sit. Hinc optime S. Bernardus: *Si quid, scribit, dictum est præter Patres, quòd non sit contra Patres; nec Patribus arbitror, nec cuiquam displicere debere*. Hom. 4 super *Misus est*, edit. Maur., tom. 5, col. 761.

PERONE. II.

nempe ad fornicationem; alterum juxta aliquos sine apertâ responsione dimisit, cum id facile ex principiis à se expositis de origine matrimonii, Pharisei colligere possent (1); juxta alios verò penitus sustulit, pronuntians adulterum fore qui adulterâ dimissâ aliam duceret, et hoc pacto abrogavit libellum repudii, quem ad cordis ipsorum duritiem Moyses eis concesserat. Quod benè intelligentes ejus discipuli dixerunt: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Christus verò quin emolliret sententiam suam eos remittendo ad uxorem fideliozem, inde potius occasionem sumpsit exhortandi omnes ad continentiam.

159. Ad 3. N. Ex dictis siquidem constat Christum aut de facultate alteram uxorem ducendi post prioris dimissionem penitus siluisse, aut etiam exclusisse, quare nullâ ratione admitti potest sensus quem Christi sententiæ adversarii affingunt, qui præterea excluditur tum ex aliis Evangelistis, tum ex Apostolo, tum demùm ex Ecclesiæ interpretatione et praxi; ut omittam juxta adversariorum expositionem sequi longè pejorem fore conditionem innocentis quàm adulteræ: innocens enim quæ injustè dimissa esset, alteram non posset inire conjugium; posset verò ea quæ ob fornicationis crimen repudiata est.

160. Ad 4. D. Si reipsâ adversariorum expositio subsisteret, C.; si planè adversetur Christi menti ejusque doctrinæ, N. Porro ostendimus illam nullo modo admitti posse quin conjugii honestas et firmitas labefactetur, eamque adversari prorsus doctrinæ Salvatoris nostri tum per loca parallela, tum per Apostolum patefactæ.

161. Ad 5. D. Quoad causam divortii, Tr. vel C.; quoad causam dissolutionis, N. Assumunt enim adversarii tanquam certum quod falsum est, Christum scilicet apud Matthæum fornicationem veluti causam

(1) Cf. Bellarm. loc. cit. n. 25. Cf. etiam eruditum Motta, Diatr. et loc. cit., qui advertit aerem quæstionem tunc viguisse, inter Sammaeos et Hillelianos, circa causam quam requirebat lex ad repudium, ne lascivientis mariti arbitrio, indissolubile vinculum, ac naturâ aretissimum ligamen, non sine etiam familiarum perturbatione violaretur. Sacer textus præscribit, pro causâ dispensationis à lege maritali à Deo latâ, uxoris *sediditatem*, Deut. 24, 1; Hebr. est *ערוה דבר*, quæ voces propriè significant *nuditatem rei*; est enim *ערוה* à rad. *ערה*, *nudus fuit*; metonymicè verò accipitur eadem vox pro *turpitudine ac sediditate*. Cf. Winer in Lexico Manuali ad hanc vocem. Sanè omnes antiquæ versiones, Alexandr., Syriaca, Samaritana, Arabica, etc., habent *rem turpem*. Jam verò quid Moyses per ejusmodi *sediditatem* seu *rem turpem* significare voluerit, quæstio magna existit inter duas recentissimas scholas. Judæi sententiam Sammaei patris, seu secundi à principe synedrii, nimia facilitate repudium jam indulgentis sectantes, ex minima causâ uxores proprias dimittebant; juxta indulgentiorem adhuc facilitatem scholæ Hillelianae, dimitti poterant uxores etiam ob dapes nimio igne adustas eique appositas; ex sententiâ etiam rabbi Akibæ, si maritus invenerit aliam eâ pulchriorem aut sibi commodiorem. Christus Dominus has omnes causas rejecit, et causam divortii ad solam causam adulterii revocavit; deinde adjecit nemini fas esse, post peractum divortium, aliam præterea ducere uxorem. Cf. Seldenum: *Uxor Hebræa*, lib. 5, cap. 18. Kahn, *Enchiridion Hermeneut general*, § 29, quoad interpretationem Deut. 24, 1.

(Dix-neu.)

dissolutionis conjugii, et facultatis ineundi novas nuptias assignasse, cum tamen ejusmodi sive dissolutionis sive facultatis Christus ibidem nec verbum habeat, aut penitus excludat juxta dicta. Optimè verò inter se tres evangelistæ componuntur, si dicatur de solo divortio quoad thorum et habitationem Christum Dominum esse locutum apud Matthæum; alioquin falsæ essent sententiæ absolutæ ipsius Christi quæ leguntur apud Marcum et Lucam (1).

142. Ad 6. N. Apostoli enim verba absoluta sunt et universalis; etenim 1 Cor. 7, 10: *His, inquit, qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere ininnuptam, aut viro suo reconciliari*; tum ibid., v. 39: *Mulier alligata est legi QUANTO TEMPORE vir ejus vivit; quòd si dormierit (non si fornicatus fuerit) vir ejus, liberata est; cui vult nubat*; tum denique Rom. 7, 2, seqq., ubi iterum inculcat: *Si mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri; igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro*. Jam verò cum adulterii casus non adeò infrequens sit, ut extraordinarius dici possit, si per illud crimen conjugium dissolveretur, vera non esset toties inculcata ab Apostolo perpetua matrimonii indissolubilitas.

143. II. Obj. : 1° Plures Patres, quos recenset Launoius (2), docuerunt solvi conjugium per adulterium; 2° plura item concilia id ipsum astruunt, inter quæ peculiariter recensentur Arelatense I, an. 514 celebratum; Venetense in minori Britannia, an. 465; Vermeriense an. 752; Compediense an. 757. Quibus addendum ipsum Pœnitentiale Romanum, quod potestatem tribuit conjugii innocenti ut iterum nubat, vetat autem parti nocenti. 3° Haud pauca leges imperiales id ipsum statuunt æquâ causâ ductæ, cum nemo teneatur absque suâ culpâ perpetuam continentiam profiteri. 4° His omnibus permoti insignes theologî, Cajetanus, Catharinus, Erasmus et Launoius, non dubitarunt cum Græcis propugnare conjugium per adulterium penitus dirimi. 5° Quod vel ipsâ œconomia, seu temperamento quo usum est Tridentinum, adstruitur; vel enim propter adulterium reipsâ dirimitur conjugium juxta Christi sententiam, et in hæc hypothesei erravit reipsâ et errat Ecclesia Latina, dum docuit ac docet juxta evangelicam et apostolicam doctrinam illud non dirimi; vel propter adulterium dirimi non potest, et in hæc hypothesei errat Ecclesia Græca, dum docuit ac docet propter fornicationem matrimonium dissolvi, et tunc concipi nequit quomodò Tridentinum toleraverit, et adhuc Ecclesia Latina tolleret in Græcis Catholicis tot conjugiorum solutiones, ac proinde totidem adulteria. Dicendum igitur nihil à Christo et ab Apostolo fuisse constitutum, sed agi de re merè disciplinari, de quâ Ecclesia pro diversis rerum adjunctis statuere potest, prout ad societatis bonum conferre sibi visum fuerit. Ergo.

144. R. Ad 1. D. Id docuerunt tot Patres quot re-

(1) Cf. Bellarm. l. cit.

(2) De regiâ in matrimonium Potestate, p. 3, art. 1, cap. 5, edit. cit. opp. t. 1, p. 2, pag. 826, seqq.

censet Launoius, N.; aliquot, nondum ab Ecclesiâ dirempta quæstione, Tr. Cum singula à Launoio congesta Patrum testimonia expendere nobis datum non sit, ne nimis protrahatur hæc disceptatio, generatim ad elidendam illorum vim observamus, 1° plures ab eo Patres laudari, qui ejus opinionem funditis labefactant, cujusmodi sunt Hieronymus, Ambrosius, Innocentius I et Gregorius M. (1); 3° plurium sententiâ Launoium corrupisse atque vitiâsse, uti apertè ostendit inter cæteros Jac. Leullierius (2); nos verò brevitate gratiâ unum seligimus malæ ipsius fidei exemplum. Cum enim Joannes VIII, in epist. 63 ad Ederedum gentis Angliæ archiepiscopum respondisset: *Cum priorem legitimo sibi matrimonio junctam quisquam deserere nequeat, nullâ ratione prorsus illi conceditur aliam, vivente priore, conducere*, Launoius incommoda illa verba: *Nullâ ratione prorsus, quæ totam immutant sententiam, planè sustulit*. Item in his Joannis VIII verbis: *Præcipimus neque virum ab uxore, neque uxorem à viro, nisi causâ fornicationis, discedere; quòd si ob hoc discesserit, manere ininnuptam vel ininnuptam*, Launoius immutavit vocem *hoc* in *aliud*, quâ mutatione alia omninò evadit Pontificis mens (3). Crimine ab uno disce omnes; 5° animadvertimus Launoium multos quoque Patres sibi favere existimasse, propterea quòd verba Christi recitantes affirmant nefas esse, exceptâ adulterii causâ, uxorem dimittere et aliam ducere. Hæc verò satis commodè exponi possunt eâ ratione quâ exposuimus verba Christi; tales sunt Origenes, Tertullianus, Lactantius, Hilarius Pietaviensis atque Isidorus (4). 4° Eorum quoque suffragio gloriarî Launoium, quos debebat tanquam sibi maximè adversantes agnoscere; laudat enim S. Basilium atque Epiphanius, qui non ob solum adulterium, sed et propter alia flagitia matrimonii solutionem videntur admittere (5), quod certè Launoius non dicet; 5° denique

(1) Istorum testimonia superius dedimus.

(2) In op.: In librum magistri Launoii theol. Paris., qui inscribitur: Regiâ in matrimonium potestas, observationes, inter opera Laun. cit. edit. Colon., tom. 4, p. 2. Cf. observ. 1, § 2, seqq., observ. 2, etc.

(3) Ibid., observat. 4, § 15. Cum Marcus Antonius de Dominis, ex quo documenta sua hausit Launoius, auctoritatem Joannis VIII prætermisisset utpote sibi contrariam, hanc retulit Launoius, atque ut in sententiam suam traheret, textum vitiavit. Insignis sanè probitas hostium Ecclesiæ Romanæ!

(4) Cf. Tournely, l. c., p. 263, seq.; Collet. op. cit., n. 167, seq., qui longè majori diligentia in singula objecta Patrum Græcorum ac Latinorum loca inquiri, quam Tournelyus, ostenditque saltem dubios esse textus qui ex his aliisque Patribus afferuntur à Launoio.

(5) Juxta edit. Maur. opp. S. Basilii in annot. ad can. 5, S. doctoris in epist. canonicâ 1 ad Amphiloichium, quæ est n. 183. Secutus est S. Basilii Romanas leges, quas tamen fatetur cum Evangelio minis consentire. Lex Constantini jubet in *repudio mittendo à feminâ in hæc sola crimina inquiri, si homicidam, et medicamentarium, vel sepulcrorum dissolutorem maritum suum esse probaverit*. At eadem lege viris conceditur ut adulteras uxores dimittant. Basilium præterea censuisse ream adulterii esse uxorem, quæ injustè dimissa alteri nupserit, minime verò maritum juxta consuetudinem quæ tunc obtinebat apud Græcos, ar-

nil mirum esse si nonnulli Patres solutionem propter adulterium admittere videntur, cum perdifficilem quæstionem agerent nondum iis temporibus expeditam, nec ullo adhuc Ecclesiæ universalis judicio explanatam. Quare ipse S. Augustinus, de cujus sententiâ dubitari nequit, in lib. de Fide et Opèribus ita scribat: *In ipsis divinis sententiis ita obscurum est, utrum et iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit, ut, quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur*, cap. 49, n. 20. Ex quo autem concilium Florentinum, seu Eugenius IV, in Instruct. Armenorum (1) et præsertim concilium Tridentinum apertè docuerunt Matrimonium in ipso adulterii casu insolubile esse, jam nullus vel minimus dubitandi locus esse potest (2).

145. Ad 2. D. Nonnulla concilia ac Pœnitentiale Romanum potestatem faciunt conjugii innocenti ut iterum nubat post obitum conjugis adulteri, cui juxta severiorem illius ætatis disciplinam id non concedebatur, C.; vivente adhuc conjugè adultero, N. Id colligitur ex conc. Foro-Julienis ac Triburiensis (5), tum ex S. Leone in epist. ad Rusticum Narbonensem (4), ex quibus patet eam disciplinam olim viguisse, quæ nonnullorum documentorum illustrationi inservit. Si quæ tamen concilia provincialia sunt aut pœnitentia (5), quæ commodè explicari non possint de solutione quoad thorum et habitationem, iis applicanda est observatio quam quinto loco posuimus in superiori responsione. Neque illud silentio prætereundum, quòd non pauci abusus quandoque in nonnullis provinciis irrepererint circa conjugiorum dissolutionem, qui apertè pugnant cum lege evangelicâ ac doctrinâ uni-

bitratur idem Maurinus editor, qui tamen adjicit S. doctorem aliter docuisse ante episcopatum. Arcudius, de Matrimonio, cap. 21 et 22, omni quâ potest ratione nititur Basilii verba in bonum sensum trahere. Certè non uno in loco S. doctor communem doctrinam sequitur. Cf. etiam Collet. op. cit., n. 194, seq. Quæ dicta sunt de S. Basilio accommodari pariter debent S. Epiphano de quo pariter cf. auctores cit.

(1) Apud Harduin, Acta, etc., tom. 9, col. 440.

(2) Cf. quæ adversus Launoium scribit Leullier., op. cit. observ. 4, § 10 et seq.; nec enim veritus est Launoius cum apostatâ Spalatensi, M. A. de Dominis, tum decretum Eugenii IV, tum canonem Tridentinum carpere et vellicare.

(3) Concilium Foro-Julienense celebratum est an. 791; Triburiense verò an. 895. Porro illud can. 10, statuit, ut, *resoluto fornicationis causâ jugali vinculo, non liceat viro, quandiu adultera vivit, aliam uxorem ducere, licet sit illa adultera; sed nec adulteræ, quæ poenas gravissimas vel penitentia tormentum luere debet, alium accipere virum, nec vivente, nec mortuo, quem non erubuit defraudare, marito*. Apud Hard., tom. 4, col. 859, seq. Istud verò, can. 45: *Mulier quæ tantum nefas commiserat, ulterius peniteat, atque CONTINENS ET INNUPTA PERMANEAT*. Ibid. tom. 6, col. 455.

(4) Quæ in edit. Ballerini. est 167, in resp. ad inquisitionem 13, col. 1425.

(5) Talia, ex gr., sunt Capitula selecta Theodori Cantuariensis. apud Dacherium, tom. 9 Spicilegii, in quorum 115 statuitur: *Læcus à quo recessit mulier, cum consensu episcopi post septem annos aliam accipiat; si in captivitate per vim ducta est, post annum aliam accipere potest; et in 116: Cujus uxor fornicatur, licet eam dimittere, et aliam accipere*, p. 62.

versæ Ecclesiæ (1), ex quibus propterea Launoius nullum pro causâ suâ potest patrocinium quaerere.

146. Ad 3. D. Quæ propterea à Patribus atque Ecclesiâ improbatæ sunt, C.; quæ jus legitimum tribuant, N. Nullæ enim hominum leges possunt legi evangelicæ et apostolicæ derogare (2). Quòd verò subditur de æquitate nullius momenti esse deprehendet, qui animadvertit semper in potestate esse lasi conjugis cum nocente reconciliari, si nolit perpetuam continentiam profiteri (3); ac propterea ejusmodi incommodo quempiam subijci per infirmitatem aut absentiam alterius conjugis, prout jamdiu annotavit S. Augustinus (4).

147. Ad 4. D. Ante concilium Tridentinum, si de Cajetano, Catharino et Erasmo sit sermo, C.; post Tridentinum subd. Nonnulli temerarii et hæreticorum fautores, C.; verè Catholici, N. Cum tres priores scripserint antequàm à concilio Tridentino canon de quo agimus constitutus esset, aliquâ veniâ digni sunt, præsertim cum omnes disertis verbis se subjecerint Ecclesiæ judicio (5). Cæterum Cajetanum et Catharinum novitatum aucupes plus æquo fuisse sæpius annotavimus, Erasmus verò non theologum, sed grammaticum fuisse quodammodò præformatorem-tot errorum quos postea Lutherus adoptavit ac suos fecit, aliàs pariter admonuimus; inter hos autem et ille annumeratur de conjugii dissolutione propter adulterium (6). Launoius porrò audax et intemperans criticus non dubitavit causam Protestantium agere tum in hoc tum in aliis catholicæ doctrinæ capitibus contra Tridentini et Romanorum pontificum sanctiones (7). Ejus proinde nulla ratio habenda est, imò ab ipso perpetuò cavendum.

(1) Hujus rei præter duo capitula modo allata ex Theodoro Cantuar. fidem faciunt conc. Vermeriense, an. 742 celebratum, quod can. 2, 5, 9, 17, quos quisque apud Hard. tom. 3, col. 1990, seqq., recollere potest, eam facit facultatem nubendi quam nemo sanè admittet; item concil. Venetense an. 465, can. 2, ib. tom. 2, col. 797. Cf. etiam Nat. Alex. Hist. Eccl. sec. 7, cap. 4, art. 9, n. 7, ubi notat abusum qui irreperat in Galliis, ut matrimonia bonâ gratiâ, seu mutuo consensu conjugum, ob solam discordiam et rixas continuas dissolverentur. Item ibid., art. 10, ubi agit de Theodoro Cantuariensi.

(2) Cf. Leullierium, opere cit., observat. 4, § 7, seqq.

(3) Cf. Bellarm. de Matr. c. 17, n. 5.

(4) De adulterio. Conjugis, lib. 2, cap. 6, 7, 9.

(5) Cf. Bellarm., l. c., cap. 15, n. 14.

(6) Erasmus enim suas edidit annotationes et paraphrases in sac. Scrip., adeoque et in cap. 5 et 19 Matth., et 10 Marci, item cap. 7 Epist. 1 ad Corinth., ubi fusissimè probare nititur solvi conjugium propter adulterium, an. 1515, biennio nempe antequàm Lutheri factio oriretur. Ex hæc epochâ proinde deprehendimus non Erasmus à Luthero, sed Lutherum ab Erasmo hunc errorem hausisse. Cæterum, cum an. 1526 facultas Parisiensis ex Erasmi commentariis quatuor propositiones excerpisset, quibus adstruebatur conjugii solutio propter fornicationem, et hæreticus declarasset, Erasmus huic censuræ se subjecit.

(7) Cf. etiam adversus Launoium Joan. Bapt. Thiers

148. Ad 5. N. Prudens enim oeconomia quâ usum est Tridentinum nec Græcis favet, nec evincit agi in casu nostro de re tantum disciplinari ac liberâ, quæ nempe subsit Ecclesiæ potestati. Enimverò animadvertimus superioribus seculis quæstionem hanc nondum fuisse eliquatam, nec ullo Ecclesiæ judicio diremptam, nonnullos proinde Patres et concilia, etiam interdum aut provincialia aut nationalia in diversas circa hoc doctrinæ catholicæ caput abisse sententias. Porro apud Græcos invaluerat sententia de dissolutione conjugii ob adulterium, ac propterea consuetudo illud dirimendi quin ulterius quaererent. Apud Latinos, præsertim verò in Ecclesiâ Romanâ, contraria sententia et praxis constanter viguit, quin tamen hæc de causâ unquam Græci Latinis molestiam creaverint, propriâ consuetudine contenti. Cum verò insurrexerint Protestantes, et Ecclesiam erroris ob hanc doctrinam accusarint, concilium Tridentinum adversus eos directè canonem emisit, quo ipsorum audacia frangeretur, et indirectè ut erronea et prava traderetur sententia et praxis Græcorum. Exinde patet Ecclesiam, quamvis directè anathemate Græcos non perculerit, nullâ tamen ratione aut cohonestare aut tolerare praxim Græcorum tanquam legitimam, imò prorsus ut ream ac pravam traducere, utpote quæ opponatur doctrinæ evangelicæ et apostolicæ quæ hanc solutionem damnat. Quod si Græci pergant ita sentire et agere, ac propterea peccent dum ita se gerunt, nisi eos ineluctabilis ignorantia excuset, ipsi viderint; nam in hoc casu eadem ratione hæc peccata invitè tolerat Ecclesia prout tolerat cæteros peccatores (1). Hinc ruit quod ab adversariis subditur de praxi disciplinari quæ Ecclesiæ potestati subjiciatur (2).

Defensionem diss. de Auctoritate negantis, argumenti, Paris, 1664. Quanquam, quod attinet ad impugnationis rationem, accusatus fuit Thiers quod acrem nimium ac vehementem se exhibuerit, ita ut ipsi applicatum fuerit Virgilianum illud: Tantæ animis cœlestibus iræ?

(1) Quare etiam Klee, in cit. dissert. de Matrिम., Moguntia 1835, pag. 56, notâ (2) observat quod anathema concilii Tridentini non feriat eos qui in falsam praxim lapsi sunt, neque eos qui theoreticè astruunt dissolutionem conjugii, malè quidem sed tamen verisimiliter, seu juxta opinionem, sed illos tantum, qui dogmaticè affirmant Ecclesiam errorem docuisse aut docere, dum tradit conjugia ob adulterium alterius conjugum dissolvi non posse. Certè, pergit ipse, canonis materia eos quoque perstringit qui malè operantur ac opinantur. Cf. tamen Collet. l. c. n. 315, seq.

(2) Cf. Renaudotium, de la Perpétuité de la foi, liv. 6, ch. 7, qui tamen plus quam par sit progredi videtur; etenim præterquam quod in dubium revocat additamenta, quæ leguntur in Actis vulgatis concilii Florentini, in quibus juxta dicta Eugenius IV exprobrat Græcis conjugiorum dissolutionem propter adulterium, affirmat liberum esse Græcis degentibus sub Latinorum ditione, novas inire nuptias post repudium adulteræ, aut saltem nihil adversus hunc usum statutum fuisse. Jam verò, uti observat Klee, loco c., Clemens VIII, an. 1593, jussit in instructione quam pro Italo-Græcis dedit, decreta concilii Tridentini relativa ad conjugia veri in Græcam linguam vulgarem, et publicari penes Græcos et Albanenses; nec ullo pacto sacerdotibus integrum esse declaravit, ut per-

PROPOSITIO VI. -- Non errat Ecclesia cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit.

149. Est de fide; totidem siquidem verbis ea definita est à Tridentino sess. 24 hoc can. 7: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad habitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.

150. Hæc autem causæ ad quatuor potissimè referantur, quarum prima est adulterium juxta illud Christi apud Matth. 19, 9: Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur. Cum enim ex dictis hoc Christi oraculum intelligi nequeat de dissolutione conjugii quoad vinculum, sequitur intelligendum esse de dimissione quoad thorum et quidem in perpetuum, ita ut qui ita dimittit, possit sine consensu dimissi vel dimissæ, vitam monasticam profiteri aut sacris ordinibus initiari (1). Altera causa est alterius conjugis apostasia vel hæresis cum periculo subversionis alterius juxta illud Apostoli, Tit. 3, 10: Hæreticum hominem... devita, et illud Christi Matth. 5, 29: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te; tum etiam, Matth. 10, 37: Qui amat patrem aut matrem... plus quam me, non est me dignus. Tertia causa, si alter conjugum impellat alterum ad peccatum, ita ut non possit alter cum altero cohabitare sine Deum offendendi periculo; quod ex iisdem Christi oraculis constat. Quarta denique causa est mutui consensus ad religiosum aliquod institutum profitendum, vel ad suscipiendos sacros ordines, quò spectat illa Christi sententia Matth. 19, 29: Omnis qui reliquerit... uxorem... propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit, prout reipsâ fecerunt apostoli. Ad ordinationem verò præter uxoris consensum requiritur ut ipsa, si juvenis præsertim sit, religionem aliquam profiteatur; quòd si fuerit senex atque extra incontinentiæ periculum, ut votum simplex castitatis saltem emittat coram episcopo (2). Has causas generatim complectitur Apostolus, 1 Corinth. 7, 11: Quòd si discusserit, manere inuptam, aut viro suo reconciliari.

mitterent dissolvi conjugia, eamque, si qua tentaretur dissolutio, tanquam nullam ac irritam haberi. Hanc porro instructionem confirmavit Benedictus XIV, in constit. Etsi pastoralis, datâ die 6 maii 1742, in ejus § 7, n. 2, decrevit Pontifex: Matrimonia inter conjuges Græcos dirimi, seu divortia, quoad vinculum, fieri nullo modo permittant, aut patientur (ordinarii locorum); et si quæ de facto præcesserunt, nulla et irrita declarent. Cf. in Bullario ejusdem Pontif., ubi est n. 37, tom. 1 p. 179. Cf. etiam ejusdem opus de Synodo, lib. 15, cap. 22, § 4, ubi refert à S. congregatione denegatum fuisse facultatem denuò nubendi Græco, qui eam petierat, quòd ejus uxor moechata esset, ejusque crimen juridicè fuisset probatum, ac præterea à judicibus lata fuisset sententia, quâ posset novum matrimonium inire.

(1) De Convers. conjugatorum, cap. 15, apud Pithæum, tom. 2, pag. 175.

(2) Loco cit. de Convers. conjugat., cap. 5 et 6, ibid., p. 174.

151. Cum jamdiu obsoleverit novorum error à Tridentino canone proscripsum, ab afferendis ipsorum difficultatibus supersedemus, quas discussit Bellarminus ac plenè disjecit in lib. unic. de Matrिमоніо, cap. 44. Ad conditiones verò quod attinet, quæ in præfatis causis requiruntur, ut legitima fiat separatio inter conjuges, eas explanavit canonistæ ac theologiæ moralis institutores ad quos hæc provincia spectat; hæc enim persequi nostri muneris non est.

CAPUT III.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII EORUMQUE STATUENDORUM FACULTATE.

152. Impedimenti nomine in subjectâ materiâ significatur id omne quod obstat quominus matrimonium valide aut licitè contrahi possit. Si tale sit ejusmodi obstaculum sive impedimentum ut conjugium irritum prorsus ac nullum efficiat, dicitur dirimens; si verò tale sit ut connubium illicitum tantum reddat, impediens nuncupatur. Cum autem omnium jam sermone trita hæc vocabula sint et pervulgata, quamvis, ut nonnulli contendunt, minus propria sint (1), non inde propter-

(1) Jamdiu Launois, in cit. libro de regîa in matrimonium Potestate, opp. edit. Colon. tom. 1, p. 626, de impedimentis dirimentibus scribens, eam adjecerat observationem: « Romanâ simplicitate diceretur magis propriè et apertius: non servatis nec solutis legibus vir et mulier ad contrahendum matrimonium redduntur irritum tantum reddat, impediens nuncupatur. Cum autem omnium jam sermone trita hæc vocabula sint et pervulgata, quamvis, ut nonnulli contendunt, minus propria sint (1), non inde propter-

(1) Jamdiu Launois, in cit. libro de regîa in matrimonium Potestate, opp. edit. Colon. tom. 1, p. 626, de impedimentis dirimentibus scribens, eam adjecerat observationem: « Romanâ simplicitate diceretur magis propriè et apertius: non servatis nec solutis legibus vir et mulier ad contrahendum matrimonium redduntur irritum tantum reddat, impediens nuncupatur. Cum autem omnium jam sermone trita hæc vocabula sint et pervulgata, quamvis, ut nonnulli contendunt, minus propria sint (1), non inde propter-

(1) Jamdiu Launois, in cit. libro de regîa in matrimonium Potestate, opp. edit. Colon. tom. 1, p. 626, de impedimentis dirimentibus scribens, eam adjecerat observationem: « Romanâ simplicitate diceretur magis propriè et apertius: non servatis nec solutis legibus vir et mulier ad contrahendum matrimonium redduntur irritum tantum reddat, impediens nuncupatur. Cum autem omnium jam sermone trita hæc vocabula sint et pervulgata, quamvis, ut nonnulli contendunt, minus propria sint (1), non inde propter-

ea cogimur ad eam loquendi rationem deserendam.

153. Impedimenta quæ irritum conjugium, ac nullius valoris efficiunt, quindecim numerantur, quæ his versibus continentur:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen;
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas;
Amens, affinis, si clandestinus et impositus.
Si mulier sit rapta, loco hæc reddita tuto.

Hæc faciendâ vetant connubia, facta retractant.

154. Impedimenta porro quæ conjugium illegitimum tantum reddunt quatuor sunt his versibus expressa:

Ecclesiæ vetitum, tempus, sponsalia, votum
Impediunt fieri, permittunt juncta tenere.

155. De singulis ex professo agunt canonistæ ac theologiæ moralis institutores. Dogmatici theologi munus est vindicare potestatem legislativam Ecclesiæ in illis statuendis, quod et nos facere aggredimur. Vix ulla controversia viget circa impedimenta impedientia nuncupata, ast magna reperitur circa dirimentia 1° inter Protestantes et Catholicos. 2° Inter pseudopoliticos, theologosque neotericos regalistas dictos, et sinceros Catholicos qui partes Ecclesiæ teneant.

156. Waldenses omnium primii impedimenta matrimonium dirimentia contemnere ausi sunt (1); Lutheris et Calvinus cum suis sectariis matrimonium ut merum contractum civilem spectantes, minimè verò ut Sacramentum, non alia agnovè impedimenta, quam quæ in Levitico, cap. 18, constituta sunt, nec aliâ quidpiam in Christianorum conjugio admiserunt, quòd non esset politicæ ac civili potestati obnoxium.

157. Marcus Antonius de Dominis, primis sec. XVII annis, archiepiscopus Spalentinus, dein verò apostata, totus in id incubuit, ut efficeret matrimonii vinculum et causas matrimoniales potestati ecclesiasticæ nullo modo subesse, etiamsi admittatur matrimonium esse Sacramentum, quòd tamen apostata negabat (2). Marcum Ant. de Dominis pressè secutus est, imò magnâ ex parte descripsit Launois in opere quod edidit de regîa in matrimonium Potestate, an. 1672. Constituit porro Launois, facultatem statuendi impedimenta matrimonium dirimentia adeò proprio et nativo jure ad solos reges et principes pertinere, ut Ecclesia eam exercere non possit nisi vel usurpatione, vel indulgentiâ ac concessione principum (3); cum verò animadverterit, concilium Tridentinum docuisse sess. 14, can. 4, quem inferius dabimus, hanc potestatem Ecclesiæ competere sub anathematis poenâ; novo planè ac antea inaudito figmento contendit doctor hic Parisiensis Tridentinos Patres Ecclesiæ nomine reges ac principes significasse.

158. Quamvis ab initio erronea Launois doctrina sit à recepto longâ seculorum serie usu loquendi recedere.

(1) Sacra propterea facultas Parisiensis in damnatione Lutherane doctrinæ sententiam, quâ Ecclesiæ in rebus matrimonialibus potestas denegabatur, voluit ex damnato Waldensium errore procedentem confirmavit.

(2) De Repub. ecclesiast. l. 5, c. 11.

(3) Art. 4, cap. 3, edit. cit., p. 749, seqq.